

I. EDITORIAL

PENTRU O NOUĂ PEDAGOGIE DE ÎNVĂȚARE A DREPTULUI

De Mircea Duțu

Noile exigențe ale mondializării, inclusiv juridice, și ofensiva sistemului de *common law* presupun din partea Dreptului nu numai transformări și adaptări în privința naturii răspunsurilor și mijloacelor oferite, ci și, în mod corespunzător, a modului de învățare și a deprinderilor aferente profesioniștilor săi. În această ultimă privință, pe lângă schimbarea radicală de paradigmă propusă de adepții soluțiilor extreme (precum sistemul trans-sistematic practicat deja experimental în Canada sau Olanda), proliferază, mai ales în plan european, o serie de experiențe noi, deocamdată singulare, dar cu perspective de extindere în condițiile accentuării nevoilor de sporire a valențelor pragmatice ale formării juridice universitare.

Astfel, se caută a se depăși ruptura devenită tot mai cunoscută între activitatea de pregătire excesiv teoretică din facultăți și exercițiul concret al profesiilor juridice, ceea ce a impus în ultimele decenii o proliferare a interpunerii între catedră și bară a școlilor de pregătire pentru accesul la diferitele profesii juridice, și ele în plin proces de diversificare și transformare.

„Școlile de drept”, precum cea franceză de la *Science Po* sau cele organizate la cererea și pe spezele societăților multinaționale, constituie o posibilă soluție, dar nu pot suplini total cerința unei adaptări generale a studiului dreptului în țările de tradiție continentală, în cadrul facultății tradiționale.

Într-adevăr, studiile juridice sunt, prin excelență, conservatoare, deopotrivă în virtutea formalismului intrinsec și puternicei și îndelungatei tradiții care urcă spre zorii Romei antice, ceea ce le-a conferit o rezistență formidabilă la schimbări de-a lungul secolelor. Școala franceză de drept și de învățare a sa a influențat majoritatea continentului european cu extensii semnificative în alte părți ale lumii. Numai că noua dinamică și perspectivele inedite ale timpului nostru impun și în privința pregătirii lui *studiosus iuris* evoluții și metamorfoze pe măsură.

Pedagogia inovatoare de învățare a dreptului presupune două componente majore exprimate prin expresiile: „*one week-on course*” (OWOC) și, respectiv, „*pre-red*”. Prima constă în a aborda, în aceeași săptămână, o noțiune (concept) juridică sub toate aspectele sale teoretice și practice. Cea de-a doua reprezintă o practică universitară la modă și îndeosebi cunoscută: cursul este oferit mai înainte studentului spre a-l învăța, ca mai apoi să abordeze problematica respectivă împreună cu profesorul. Este, cum se exprimă francezul, „*la classe inversée*”.

În același context narator este revăzută și evaluarea, în sensul acordării unei priorități controlului continuu. La rândul lor, seminarele și „procese simulate”, „clinica juridică” conferă un caracter aplicativ sporit demersului pedagogic.

Se dorește astfel ca, cel puțin, să se elimine acea „imaturitate” profesională resimțită acut la studenții ciclului de licență și percepută de viitorii (posibili) angajatori în cadrul practicii profesionale efectuate.

Obiectivul pedagogic al tuturor acestor inovații îl reprezintă dezvoltarea spiritului critic al studentului și promovarea inițiativei practice, prin mai multă interactivitate, participare, responsabilizare și, în cele din urmă, pregătire pentru activitatea practică.

Desigur, totul pornește, așa cum arătăm și mai sus, de la faptul că modelul tradițional latin de sorginte franceză formulat în epoca modernă, persistent și la noi, rămâne axat mai ales pe învățarea teoretică, analiză tehnică și argumentare logică și mai puțin pe practică, pe însușirea, pe exersarea deprinderilor necesare efectuării viitoarelor profesii juridice.

Generalizarea perspectivelor și practicilor Dreptului anglo-saxon impus prin forța și motoarele mondializării, dominat de utilitarism, de valori mercantile și aspecte practice, presupune adaptarea tot mai consistentă la asemenea exigențe a Școlii juridice continentale.

Aceasta nu înseamnă, desigur, abandonarea totală a modelului tradițional, modificarea profilului său definitoriu, ci doar ajustarea lui, din perspectiva împrumuturilor absolut necesare unui atare context și abandonarea aspectelor devenite desuete, prea formaliste și teoretice, lipsite de orice efect practic.

Soluțiile propuse și practica deja promovată în acest sens – de exemplu, la Facultatea liberă de drept a Universității Catolice din Lille (Franța) – sunt relevante și, în orice caz, pot servi efortului de adaptare a sistemului continental. În amfiteatru profesorul predă plecând de la reglementarea în vigoare a doctrinei existente și jurisprudența dominantă acordând, totuși, prioritate perspectivei teoretice; apoi, la sfârșitul săptămânii pedagogice, studentul va reveni asupra respectivei teme în cadrul „lucrărilor încadrate”, „dirijate”, pe calea abordării a noi cazuri practice, a comentariului de speță ori a încercărilor de considerații proprii pe teme respective.

Tot așa, un seminar pe aceeași tematică poate pune față în față studenții și un practician în materia dată. Este ecuația în care amfiteatrul se conjugă, *via seminarul*, cu bara, cabinetul de consultanță ori cu biroul notarial.

Pre-red se practică mai ales în cadrul cursurilor de masterat și doctorale și presupune lucrarea cu grupe mici, bine încadrate și cu studenți selecționați, pe criterii de pregătire și opțiuni, neputând opera cu efective mari și în condiții de eterogenitate a practicanților.

Metoda presupune și propune un învățământ motivat, implicit, un cadru didactic bine pregătit profesional, deopotrivă teoretic și în plan practic, cu un spirit creator, care nu se teme a se confrunta cu ideile și problemele ridicate de viața profesională și socială a juristului.

Desigur, asemenea preocupări și experiențe privesc o manieră de învățare a dreptului centrată aproape exclusiv pe pregătirea viitorului practician, a profesionistului de carieră, preocupat de interpretarea și tehnica de aplicare a normei juridice. Ce se întâmplă însă cu latura, tot atât, dacă nu chiar mai importantă, a formării juristului de reflecție și analiză asupra fenomenului juridic, a celui care urmează să activeze în laboratoarele de elaborare a strategiilor, politicilor și legislației, a întreținerii unui minimum de cercetare științifică fundamentală și știință a dreptului? Asumându-și o atare misiune formativă, de a livra pieței juridice tehnicianul deja apt să exercite o profesie, universitatea, facultatea devenită școală de drept în mod evident nu-și mai poate îndeplini o atare responsabilitate. Ca o prelungire a obiectivului încredințat în mod absolut la catedră și cercetarea auxiliară ei poate face cel mult doctrină și, în orice caz, nu știință juridică autentică.

Este o problemă care trebuie să ne preocupe prioritar și căreia i se cuvin soluții adecvate și rapide. Una dintre ele ar consta în consolidarea și diversificarea cercetării științifice instituționalizate academice. Aceasta ar putea conserva, continua și dezvolta tradiția și cultura juridică și ar oferi suportul teoretic ca dreptul să nu se reducă absolut la o simplă tehnică de interpretare și aplicare a legii și să-și păstreze statutul de câmp de reflecție și cunoaștere. Și, nu în ultimul rând, profesiile juridice și-ar păstra prestigiul cunoscut, fără a decădea la situația de meserii utilitare.